

Tässä väkivallassa ei ole nimettyä tekijää; kun vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi, silloinen hallitus ja Maa- ja metsätalouden ministeriö kiristivät turvapaikan saamisen kriteereitä ja heikensivät ihmisoikeuksia.

Viimeinen osio käsittelee ideologista väkivaltaa. Tuija Saresma, Sanna Karkulehto ja Piia Varis ovat ajankohtaisen asian, vihapuheen, äärellä. Heidän tutkimuksensa kohde on digitaalisesti välittynyt väkivalta: Donald Trumpin ja Jussi Halla-ahon sosiaalisen median viestit, jotka kaiuttavat naisvihaa ja rasismia. Tärkeä huomio on, ettei näistä ahkerista viestijöistä kumpikaan ylltyä kannattajiaan suoraan väkivaltaan, vaan he vain motivoivat siihen. Erityisesti Halla-aho turvautuu kaksoisstrategiaan: yhtäältä kielletään rasismi, toisaalta kierrätetään rasistisia viestejä. Brett L. Shadle käsittelee nöyryytystä ja väkivaltaa Kenian historiassa. Marianne Hester – Britanniassa lapsesta asti asunut paikallisen yliopistoyhteisön arvostettu jäsen, mutta pitkään Tanskan kansalaisena pysytellyt tutkija – käsittelee puolestaan Brexitiä ja sen vaikutuksia EU-kansalisiin byrokratian puristuksessa eli instituutioihin sisäänkirjoitettua xenofobiaa. Cecilia Åsberg ja Marietta Radomska kirjoittavat luontoon ja ympäristöön liittyvästä väkivallasta, joka voi olla sekä näyttävää, kuten

aktivistien surmat, että hidasta, kuten ympäristösaasteista kärsivien oireiden kasaantuminen. Luvun lähtökohta on post-humanistinen: ympäristölliset affektit (*environmental affects*) ovat intensiteettejä tai emootioita, jotka nousevat, kun ruumiit vaikuttavat toisiin ruumiisiin – olkoon nämä ruumiit sitten inhimillisiä (*human*) tai epäinhimillisiä (*nonhuman*).

Suosittelen kirjaa kaikille sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksesta kiinnostuneille sekä opetuskäyttöön.

Minna Nikunen

Sateenkaarevat perhe- ja läheissuhteet yksissä kansissa

Annukka Lahti, Kia Aarnio, Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.): Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Helsinki: Gaudeamus, 2020, 335 s, ISBN 978-952-345-085-1

Seksuaalisuuden, sukupuolen ja läheissuhteiden moninaisuuden yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella on kansainvälisesti useiden vuosikymmenten mittainen historia. Suomessakin aihepiirin tutkimusta on tehty jo kauan ja suhteellisen laajastikin. Tutkimuksia ei ole

kuitenkaan koottu yksin kansiin ennen kuin nyt *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* -kirjassa, jossa tarkastellaan tuoreen suomalaisen tutkimuksen pohjalta seksuaalisuudeltaan ja sukupuoleltaan moninaisten, heteronormatiivisten elämäntapojen ulkopuolella tai rajoilla elävien yksilöiden perhe- ja läheissuhteita.

Kattava teos koostuu johdannon ja epilogin lisäksi kolmesta osiosta, jotka sisältävät neljätoista täyspitkää lukua ja neljä muutaman sivun tietoisuuskutsua. Ensimmäinen osio esittelee sateenkaarevia perhe- ja läheissuhteita lasten, nuorten ja sateenkaariperheiden vanhempien näkökulmasta. Toisessa osiossa tarkastellaan sateenkaarevia yhteisöjä ja muita monimuotoisia elämäntapoja. Nämä osiot muodostavat kirjan tutkimuksellisesti vankan rungon. Kahden ensimmäisen osion luvuista suurin osa pohjaa empiirisiin aineistoihin, kuten haastatteluihin, kyselyihin tai asiakirjoihin, ja jokaisen luvun lopussa on ”Miten tutkimus tehtiin?” -tietolaatikko. Kirjan kolmas osio pohjautuu puolestaan psykoterapeuttien pohdintoihin omasta työstään sateenkaarevien asiakkaiden ja heidän läheistensä kanssa. Teoksen päättää sateenkaarisananasto, josta kirjan teemoihin vasta tutustuva lukija voi tarvittaessa tarkistaa keskeisimmät käsitteet.

Ensimmäisen – lapsia, nuoria ja perheitä käsittelevän – osion luvut kiinnittyvät ennen kaikkea nuorisotutkimukselliseen, terveystieteelliseen sekä psykologiseen tietoon ja tutkimukseen. Luvuissa kuvataan muun muassa sateenkaarinuorten ystävyys-, seurustelu ja perhe-suhteita sekä sateenkaariperheissä elävien lasten ja aikuisien perhe- ja läheissuhteita. Yksi luvuista kuvaa sateenkaariperheiden vanhempien osallisuuden kokemuksia erilaisissa lasten ja perheiden palveluissa. Sateenkaarisinkkuja käsittelevää tietoisuutta lukuunottamatta ensimmäinen osio keskittyy perhe- ja läheissuhteisiin pääosin lasten ja vanhempien muodostamien pienperheiden kontekstissa.

Kirjan toisessa osiossa tarkastellaan laajemmin erilaisia queereja ja sateenkaarevia yhteisöjä sekä monimuotoisia elämäntapoja. Sukupuolentutkimukseen, queer-tutkimukseen sekä yhteiskunta- ja oikeustieteisiin pohjaavat luvut kuvaavat muun muassa perheitä koskevaa lainsäädäntöä ja perintöjärjestelyjä sateenkaari-ihmisten näkökulmasta, parisuhteita ja niiden päättymistä sekä ystävyyttä heteronormatiivisen kehyksen ulkopuolella. Osio sisältää myös empiirisiin aineistoihin pohjaavista luvuista poikkeavan käsitteellisen analyysin, jossa perhe- ja läheissuhteiden

ihmiskeskeisyys kyseenalaitetaan tarkastelemalla lajirajat ylittäviä perhe- ja läheissuhteita queer-teoriaan tukeutuen. Mukana osiossa on myös kinkyä ja kommuuniasumista käsittelevät tietoiskut.

Kirjan kolmas osio pohjautuu tutkimuksen sijaan psykoterapeuttien pohdintoihin omasta työstään sateenkaarevien asiakkaiden ja heidän läheistensä parissa. Osion luvuista ensimmäinen tarkastelee sateenkaarevien pari- ja monisuhteiden osapuolten kanssa työskentelyä pari- ja perhetyössä ja toinen sukupuolen moninaisuutta perheterapiassa. Kahdella luvullaan osio jää edeltäviä osioita lyhyemmäksi ja ainakin tutkijalukijan näkökulmasta myös osittain niistä irralliseksi. Perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten näkökulmasta luvut lienevät epäilemättä kuitenkin paikallaan.

Kirjan osioita ja lukuja yhdistävä keskeinen tarinalinja on, kuinka osa sateenkaarevista suhdemuodoista ja elämäntavoista on tullut viimeisten vuosikymmenten aikana sekä tunnistetuiksi että tunnustetuiksi niin lainsäädännön kuin kulttuuristen ideaalienkin tasolla. Näin on käynyt erityisesti silloin, kun suhdemuodot ja elämäntavat muistuttavat heteronormatiivisia tapoja elää ja olla suhteissa. Samaan ai-

kaan valtaosa heteronormiin sopeutumattomista tavoista toteuttaa läheissuhteita ja seksuaalisuutta ovat pysyneet entiseen tapaan näkymättöminä ulkopuoliselle yhteiskunnalle.

Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla on ennen kaikkea tutkimukseen pohjaava tiede- ja oppikirja, vaikkakin se pyrkii tieteellistä jargonia välttämään ja lukujen moninaisesta sisällöstä päätellen tavoittelemaan myös laajempaa lukijakuntaa. Toimittajien omien sanojen mukaan kirjan tavoitteena onkin tuoda tuorein sateenkaarevia perhe- ja läheissuhteita tarkasteleva tutkimustieto ”mahdollisimman laajasti ihmisten tietoisuuteen ja hyödynnettäväksi niin yhteiskunnassa kuin ihmisten arjessakin” (s. 14). Itse uskon, että kirja tulee kulu- maan kuitenkin ennen kaikkea perhesuhteista, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta kiinnostuneiden yhteiskunta- ja käytätymistieteiden sekä terveys- ja sosiaalityöalojen opiskelijoiden käsissä, mihin se soveltuukin mitä mainioimmin.

Kirjan toimitus- ja kirjoittajakunta koostuu sekä keskeisimmistä suomalaisista seksuaalisuutta, sukupuolta ja sateenkaarevia perhe- ja läheissuhteita tarkastelevista tutkijoista että yliopistojen ja tutkimuslaitosten ulkopuolella työskentelevistä perhe- ja läheissuhteiden asian-

tuntijoista. Vaikka kirjoittajien moninaiset taustat ja kirjoitus-tyylit sulautuvat pääosin jouhevasti toisiinsa, ajoittain pienimuotoiset tekstilajien vaihtelut pistävät silmään. Yleistajuisuuden ja tieteellisen tarkkuuden välillä tasapainottelun haaste onkin yleinen, kun pyritään kirjoittamaan laajoille, erilaisia toiveita ja tarpeita omaaville lukijakunnille. Varsinaista ongelmaa tämä ei kuitenkaan teoksessa aiheuta, kyse on lähinnä hienosäädöstä.

Kirjan toimittajat kertovat kirjan ponnistavan tutkimuksellisesti yhteiskuntatieteistä, sukupuolentutkimuksesta, kasvatustieteistä, nuorisotutkimuksesta, terveystieteistä, perhetutkimuksesta ja psykologiasta. Itse näen kirjan olevan osa ennen kaikkea vahvaa suomalaista ilmiölähtöistä, monitieteistä ja laaja-alaisesti yhteiskunta- ja käyttäytymistieteistä nousevaa perhetutkimuksellista traditiota, joka on tuottanut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana huomattavan määrän perheitä ja läheissuhteita erilaisista tulokulmista tarkastelevia teoksia. Useat näistä kirjoista löytyvät myös arvioitavan kirjan lähdeluettelosta, ja kirja jatkaakin arvokkaasti tätä vahvaa, usein myös kriittiseksi perhetutkimukseksi kutsuttua, tutkimusperinnettä.

Huolella toteutetun kirjan keskeinen vahvuus on sen kyky tar-

jota vahvaan ja monipuoliseen asiantuntijuuteen pohjaavia tiivistyksiä, tulkintoja ja kysymyksiä sekä tutkimuksellisesti että yhteiskunnallisesti ajankoh- taiseen keskusteluun perhe- ja läheissuhteiden muutoksesta ja moninaisuudesta sekä sa- teenkaarevien perhe- ja läheis- suhteiden juurtumisesta – tai juurtumattomuudesta – osaksi julkisesti tunnustettua ja tun- nistettua perhekuvastoa. Vaika kirjan luvuista iso osa poh- jaa ainakin osittain aiemmin muilla areenoilla julkaistuun tutkimukseen, tämä ei haittaa, sillä teoksen myötä opiskelijat ja tutkijat löytänevät myös alku- peräislähteiden ääreen.

Kirjan perustuminen aiemmin kerättyihin tutkimusaineistoi- hin ja aiempaan tutkimukseen nostaa esille yleisemmät tutki- mukselliset katvealueet, joita arvioitava kirjakaan ei pysty täyttämään. Kuten kirjoitta- jat itsekkin toteavat, luvuissa hyödynnettävät empiiriset tutkimusaineistot käsittelevät suurimmilta osin (sarja)mono- gamisissa naisuhteissa eläviä cis-naisia. Tällöin muun muassa miesten sekä trans- ja muunsu- kupuolisten suhteet, useampia kumppaneita sisältävät suh- teet sekä itsellisesti elävien ja aseksuaalien läheissuhteet jäävät tarkastelematta. Kirjan nostaessa tutkimukselliset kat- vealueet esille niitä on kuiten- kin helpompi lähteä jatkossa

valaisemaan. Sosiologeja ja muita yhteiskuntatieteilijöitä kiinnostavat luokan ja inter- sektionaalisuuden kysymykset jäävät kirjassa pääosin käsitte- lemättä yhtä intersektionaali- suutta tarkastelevaa tietoisuutta lukuunottamatta.

Yksittäisenä, joskin vähäisenä, kritiikin kohteena mainittakoon pienimuotoinen toisto: sekä kir- jan johdannossa että sanastos- sa avattujen seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta kuvaavien peruskäsitteiden avaaminen ajoittain myös yk- sittäisissä luvuissa tuntuu tur- halta. Tämä voi toki hyödyttää kirjasta vain yksittäisiä lukuja valikoivaa lukijaa, mutta ei palvele tarkoitusta silloin, kun kirjaa luetaan kokonaisuutena. Myös sanahakemisto olisi hel- pottanut kirjan käyttömahdol- lisuutta hakuteoksena.

Kokonaisuutena kirja riemas- tuttaa – ja erityisesti tietoisukujen osalta jopa yllättää – monipuol- lisella sisällöllään esimerkiksi tuodessaan sinkkuuden, kinkyn ja kommuunielämän osaksi perhetutkimuksellisia keskusteluja. Hyvin kirjoitetun tekstin lisäksi kirjassa ilahdut- taa suuresti Sirpa Variksen läm- minhenkinen kuvitus. Kirjan tekstejä täydentävää kuvitusta olisi mielellään ihaillut enem- mänkin.

Petteri Eerola